

ТЕРЕНТЬЄВА

Наталія Олександрівна

**ПОЛІТЕХНІЧНА ОСВІТА У ВИЩИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Терентьева Наталія Олександрівна

Кандидат педагогічних наук, доцент.

У 2007 році захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки.

Автор понад 90 наукових, навчальних та навчально-методичних праць з історії педагогіки, історії вищої педагогічної освіти, актуальних проблем університетської освіти, якості освіти, компаративної педагогіки тощо.

ТЕРЕНТЬЄВА Наталія Олександрівна

**ПОЛІТЕХНІЧНА ОСВІТА У ВИЩИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

МОНОГРАФІЯ

**За редакцією доктора педагогічних наук,
професора, академіка НАПН України**

Миколи Борисовича Євтуха

Київ 2012

УДК 378 (477) "19"
ББК 30р30
Т 35

Рецензенти:

Лазарев М.І., проректор з наукової роботи Української інженерно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор

Кузьменко В.В., завідувач кафедри педагогіки і психології Херсонської академії неперервної освіти, доктор педагогічних наук, професор,

Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 3 від 23 жовтня 2012 року)

Терентьєва Н.О.

Т 35 Політехнічна освіта у вищих педагогічних навчальних закладах України : теорія і практика : монографія / Н. О. Терентьєва ; за ред. М. Б. Євтуха. – Черкаси : Видавельно-видавничий центр «Наддніпрянська», 2012. – 264 с.

ISBN 978-966-493-597-2

У монографії представлено генезу політехнічної освіти, її компоненти, еволюцію політехнічної термінології; виокремлено наукові основи політехнічної підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах; подано авторську періодизацію розвитку політехнічної освіти у XX столітті та схарактеризовано її реалізацію в умовах імперій та у періоди реформаций та реорганізацій. Розкрито провідні тенденції та особливості розвитку політехнічної освіти у педагогічних вищих навчальних закладах України у XX столітті; виокремлено продуктивні ідеї політехнічної підготовки педагога.

Адресовано науковцям, педагогічним та науково-педагогічним працівникам, аспірантам, магістрантам, методистам, учителям, працівникам шкіл, слухачам закладів післядипломної освіти.

УДК 378 (477) "19"
ББК 30р30

ISBN 978-966-493-597-2

© Н. О. Терентьєва, 2007, 2012

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 5

РОЗДІЛ 1. ПОЛІТЕХНІЧНА ОСВІТА ЯК ФЕНОМЕН 9

1.1. Генеза політехнічної освіти як феномену 9

1.2. Еволюція політехнічної термінології 15

1.3. Компоненти політехнічної освіти 41

Висновки до першого розділу 55

РОЗДІЛ 2. НАУКОВІ ОСНОВИ ПОЛІТЕХНІЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У ВНЗ 61

2.1. Політехнічна підготовка у педагогічних ВНЗ 61

2.2. Політехнічна діяльність як компонент
політехнічної підготовки 79

Висновки до другого розділу 88

РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
У ПЕДАГОГІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ІМПЕРІЙ XX СТОЛІТТЯ 89

3.1. Ідея політехнічної освіти в Україні на початку
XX століття (до 1920 рр.) 91

3.2. Становлення політехнічної освіти у педагогічних
ВНЗ України (1920–1933 рр.) 104

3.3. Здійснення політехнічної освіти у педагогічних ВНЗ
України в період 1933–1958 рр. 139

3.4. Реалізація політехнічної освіти у педагогічних
ВНЗ України у 1958–1985 рр. 152

Висновки до третього розділу 170

РОЗДІЛ 4. ПОЛІТЕХНІЧНА ОСВІТА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ В ПЕРІОД РЕФОРМАЦІЙ ТА РЕОРГАНІЗАЦІЙ.....173

4.1. Політехнічна освіта у період перебудови (1985–1991 рр.).....173

4.2. Впровадження політехнічної освіти фахівців у ВНЗ України після проголошення незалежності ..185

Висновки до четвертого розділу194

ВИСНОВКИ196

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ200

ДОДАТКИ229

ПЕРЕДМОВА

Загальнолюдська тенденція до глобалізації та перехід людства до науково-інформаційних технологій вивели науку і освіту на новий рівень, створюючи нові можливості та висуваючи нові вимоги й завдання, зокрема вироблення у людини здатності до свідомого та ефективного функціонування в умовах глобалізованого, інформаційного суспільства. На межі XX та XXI століть інформаційне суспільство трансформувалося, як зазначав М. З. Згуровський, у так зване суспільство, побудоване на знаннях, у якому технології поєднані з людським, творчим компонентом, в якому важливим є формування уявлень про технократичний та інформаційний характер сучасної наукової картини світу як сукупності фундаментальних ідей, положень, принципів, понять про техносферу, ноосферу, способи отримання та перетворення енергії, матеріалів, інформації, соціально-технічне проектування довкілля, використання інформаційних та комунікаційних технологій [72].

Наука і освіта, створюючи й забезпечуючи сприятливі умови для індивідуального розвитку людини покликані готувати конкурентоспроможного на ринку праці фахівця, здатного свідомо та ефективно функціонувати в умовах такого суспільства. Продуктом освіти має стати не просто високоякісний фахівець, а людина обізнана, культурна, діяльнісна, із творчим критичним мисленням – тобто політехнічно освічена.

Багато аспектів політехнічної освіти до останнього часу залишаються гостро дискусійними: уточнюються її предмет, структура, термінологія. Еволюція політехнічної освіти зумовлена об'єктивними соціально-економічними та суспільно-політичними потребами, впливом зовнішніх (державна політика, економіка) і внутрішніх (мотивація діяльності) чинників, необхідністю подолання суперечностей між соціально детермінованими вимогами до професійної педагогічної діяльності й фактичним рівнем кваліфікації педагогів, між темпами старіння інформації, зростанням її обсягу та можливостями її оновлення й освоєння.

Система освіти кожної країни у своїй еволюції спирається на власну історію, традиції, рівень соціально-економічного розвитку, інститути соціально-політичної системи. Ефективно розв'язати проблеми політехнічної підготовки сучасних педагогів

неможливо без комплексного вивчення, аналізу й узагальнення попереднього досвіду, оскільки новизна сучасної ситуації полягає у необхідності узгодження політичних, економічних, національних, загальноцивілізаційних та багатьох інших чинників.

Проблема невідповідності підготовки сучасних педагогів у ВНЗ, неготовності їх до праці у сучасних загальноосвітніх закладах (сільських та малокомплексних загальноосвітніх закладах, класах з малою наповнюваністю тощо) знову постала у нашому суспільстві. Вищі педагогічні початкові заклади надають студентам комплекс знань, умінь та навичок з однієї, профільної спеціальності, в той час як сучасна школа потребує багатофункціонального та багатопрофільного, політехнічно освіченого та політехнічно підготовленого, фахівця. Вузкопрофесійна освіта більше не є достатньою для роботи. Для ефективної політехнічної підготовки педагогічних працівників слід визначити фундаментальні знання у різних сферах діяльності людини, скоригувати навчальний процес на розуміння людьми необхідності та вміння навчатися упродовж життя, оволодіння технологією прийняття рішень з метою оптимального адаптування в умовах постійних змін, формування творчого критичного мислення.

Ідея політехнічної освіти знайшла свій розвиток, підтримку та відображення у працях таких діячів – засновників політехнізму першої третини ХХ століття: П. П. Блонський [16-17], В. П. Затонський [70], А. Г. Калашников [83], Н. К. Крупська [101-107], А. В. Луначарський [128], М. М. Пістрак [181-182], Г. М. Руденко [211], М. О. Скрипник [228], С. Х. Чавдаров [271] та ін. Проблеми політехнічної освіти та політехнічної підготовки у загальноосвітній школі, умови її функціонування, питання політехнічної підготовки вчителів у другій половині ХХ століття досліджували П. Р. Атутов [4-8], Н. М. Буринська [20], Ю. К. Васильєв [23-24], А. В. Вихрущ [28], П. О. Генкель [39], С. Г. Гореславський [45], В. І. Гусєв [51], Й. М. Гушулей [52], В. О. Дедух [53], С. П. Дем'янчук [57], Т. М. Десятов [60], Д. А. Епштейн [185, 276], І. Д. Зверєв [71], В. Г. Зубов [74], В. П. Курок [114], В. М. Кухарський [115], В. С. Ледньов [116-117], В. М. Мадзігон [129], В. А. Нечипорук [151], М. С. Ніколаєв [152], Н. Г. Ничкало [153], М. У. Піскунов [180], Б. Ф. Райський

[208-209], О. М. Русько [213], Д. Л. Сергієнко [220], М. М. Скаткін [226-227, 253], П. І. Ставський [233], Б. В. Струганець [239], Н. О. Сухомлинський [242], Д. О. Тхоржевський [258-259], Н. Б. Харламенко [268], М. Г. Хітарян [269-270], С. М. Шабалов [276], С. Г. Шаповаленко [278-279], Ю. В. Шаров [280], О. О. Шибанов [281-282] та ін. Активізували проблеми підготовки інженерів-педагогів та вчителів трудового навчання, питання трудової підготовки учнів у загальноосвітніх школах наприкінці ХХ – початку ХХІ століття В. Б. Бакаганова [11], Н. М. Буринський [21], Є. В. Громов [48], С. О. Гура [49], О. О. Калігаєва [85], М. С. Корець [96], В. В. Кузьменко [109], С. В. Кулик [112], В. Г. Лола [125], С. Г. Мазуренко [130-131], В. К. Сидоренко [223], В. В. Юрженко [284] та ін.

Аналізуючи наукові праці з питань політехнізму [4-10; 12; 14-15; 18-21; 23-25; 28; 31-32; 38-39; 45; 50-53; 67-68; 74; 81; 83; 91; 95; 101-109; 111-112; 114-117; 129-131; 137; 151-154; 167-168; 180; 184-186; 189-190; 202-204; 206; 208-209; 211; 213; 219-220; 223; 226-227; 229; 231; 233; 243; 257-259; 268-271; 276-283] та архівні джерела [285-309], відмічаємо, що протягом ХХ століття спостерігалось повернення до одних і тих самих форм, методів, засобів підвищення ефективності політехнічної освіти та підготовки педагогів, що свідчить про наявність недоліків системи теоретичних поглядів, нецільність теоретичної концепції політехнічної освіти, її відсталість від запитів сучасного розвитку суспільства. Постало питання систематизації та узагальнення, адаптації політехнічної освіти до сучасних умов та темпів розвитку суспільства та нагальна необхідність підвищення якості підготовки, конкурентоспроможності випускників педагогічних ВНЗ на ринку праці, забезпечення загальноосвітніх закладів усіх типів висококваліфікованими фахівцями. Саме це й визначило доцільність представлення монографічного дослідження педагогічній спільноті.

Автор щиро вдячний науковому керівнику кандидатського дослідження на тему «Розвиток політехнічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах України (ХХ століття)» (2007) доктору педагогічних наук, професору, академіку НАПН України М.Б. Євтуху, опонентам: доктору педагогічних наук, професору, члену-кореспонденту НАПН України В.К. Сидоренку, доктору педагогічних наук, професору В.В. Кузьменку; рецензентам монографічного дослідження.

Наукове видання

ТЕРЕНТЬЄВА Наталія Олександрівна

**ПОЛІТЕХНІЧНА ОСВІТА У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

Монографія

*За редакцією доктора педагогічних наук,
професора, академіка НАПН України
Миколи Борисовича Євтуха*

ISBN 978-966-493-597-2

Формат 60x84 ¹/₁₆ . Папір офсетний.
Умовн. друк. арк. 16,5. Тираж 500 прим.

Видавець Чабаненко Ю. А.
Свідомство про внесення до Державного реєстру видавців
серія ДК № 1898 від 11.08.2004 р.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашковича, 39
Тел. (0472) 56-46-66
E-mail: office@2upost.com

Друк ФОП Чабаненко Ю. А.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашковича, 39
Тел. (0472) 45-99-84, 56-46-66
E-mail: office@2upost.com 1